

Amsterdam, 27 juni 2023

Betreft: loodverontreiniging Oosterpark

Geacht College,

Inleiding

Sinds de aanpassingen van het Oosterpark rond 2015 is veel te doen over het in de bodem van dat park aanwezige lood en het gevaar dat (jonge) kinderen die in het park spelen daardoor mogelijk lopen. De Ombudsman is hier in het verleden zijdelings bij betrokken geweest, o.a. omdat de Stichting Herstel Oosterpark (hierna: SHO) hierover vragen had gesteld aan uw College en anderen, die lang onbeantwoord bleven.

In 2022 heeft de SHO een handhavingsverzoek ingediend bij het stadsdeel, met als doel – kort gezegd – om het Oosterpark te laten saneren en om, totdat de saneringswerkzaamheden zijn afgerond, waarschuwingsborden te plaatsen. Dit verzoek is ook in een bezwaarprocedure afgewezen op 21 december 2022. Om precies te zijn, het bezwaar is niet-ontvankelijk verklaard op strikt juridische gronden, waarbij niet meer dan globaal (met een verwijzing naar de gemiddelde loodwaarde in het park) is ingegaan op het mogelijke gevaar en de risico's voor spelende kinderen.

Als Kinderombudsman heb ik in de door het bestuur van stadsdeel Oost gehanteerde globale benadering in bezwaar aanleiding gezien om een onderzoek uit eigen beweging te starten. In dit onderzoek staat de vraag centraal of de in het Oosterpark gemeten loodwaarden zodanig zijn dat daardoor gevaar ontstaat voor kinderen die spelen in het park. Het gaat er dus niet om of de gemeten waarden juridisch aanvaardbaar zijn, maar om het daadwerkelijke gevaar voor kinderen. Met deze brief wil ik u van mijn bevindingen op de hoogte stellen.

Onderzoeksmethode

Onderzoeksbureau IDDS heeft op 18 september 2020 een milieukundig bodemonderzoek opgeleverd, in opdracht van de SHO. Als deel van dit onderzoek heeft IDDS in maart en april 2020 veldonderzoek gedaan in het Oosterpark, waarbij grondmonsters zijn genomen en onderzocht. De bevindingen van IDSS over de in het park gemeten waarden zijn niet bestreden, zodat ik die als uitgangspunt heb genomen.

Voorts is gebruik gemaakt van de Nota Bodembeheer van de Omgevingsdienst NZKG (Noordzeekanaalgebied), zoals die recent is vastgesteld door uw College op 1 november 2022. Voor dit onderzoek is van belang dat de gemeente Amsterdam en de Omgevingsdienst NZKG voor de bodemfuncties 'Wonen met tuin' en 'Plaatsen waar kinderen spelen' een grenswaarde van 370 mg lood/kg¹ (absoluut gehalte, niet gecorrigeerd voor lutum en organisch stof) hanteren. Deze gezondheidkundige advieswaarde is daarmee een Amsterdams saneringscriterium. Boven deze waarde is er sprake van een onacceptabel humaan risico voor kinderen, met een mogelijk IQ-verlies van meer dan 3 IQ punten.

Ik heb kennisgenomen van de risicowaarden zoals opgenomen in het Aanvullend advies met informatie voor GGD-adviseurs gezondheid en milieu van de GGD-projectgroep bodem (definitieve versie: 29 januari 2016). Deze projectgroep hanteert als risicowaarden voor plaatsen waar kinderen spelen:

< 100 mg/kg.ds lood	minder dan 1 IQ-punt verlies
100-390 mg/kg.ds lood	1 tot 3 IQ-punten verlies
>390 mg/kg.ds lood	meer dan 3 IQ-punten verlies

Ik heb voorts (deels telefonisch) gesproken met:

Ernst Sonneveldt (SHO)

Fabiola van der Poll-Otto (gem. Adam),

Oscar Breugelmans (GGD),

Johan Souwer (Omgevingsdienst NZKG),

¹ Met een grenswaarde van 370 mg/kg lood hanteert Amsterdam een lagere grenswaarde dan de landelijk door de GGD gehanteerde risicowaarde, zie volgende alinea.

Professor Dr. Jacob de Boer (VU)

Jan-Bert Vroege, Dagelijks Bestuur Stadsdeel Oost

Ümit Görmez, klachtencoördinator Stadsdeel Oost

Een concept van deze brief is op 5 juni jl. verstuurd naar deze informanten. Naar aanleiding daarvan heb ik nadere vragen aan het stadsdeel gesteld. De antwoorden daarop zijn verwerkt in onderstaande bevindingen.

Bevindingen ten aanzien van de situatie ter plaatse

Lood is zwaar (de naam zegt het al) en kruipt niet vanzelf naar boven. Daarom heb ik de door IDDS gemeten loodwaarden in de toplaag (0-40 of 0-50 cm) bekeken. De toplaag van het Oosterpark is door IDDS op 25 punten beoordeeld. Op 3 van deze punten is een waarde van > 390 mg/kg lood gemeten. Daarnaast is op 10 van de 25 punten in de toplaag een waarde van 100-390 mg/kg lood aangetroffen.

Om te kunnen beoordelen in hoeverre deze hoeveelheid lood in de toplaag van het Oosterpark een onaanvaardbaar risico oplevert voor spelende kinderen ga ik ervan uit dat ieder IQ-verlies zoveel als mogelijk moet worden voorkomen. Ik heb daarom gekeken op alle 13 plekken waar een loodwaarde van >100 mg/kg lood is gemeten.

Daarbij is mij allereerst opgevallen dat de plek met de hoogste waarde in het Oosterpark (meetpunt 1003, met een loodwaarde van >1900 mg/kg lood) is bedekt door een houten steiger, waardoor het risico dat spelende kinderen met dit lood in aanraking komen feitelijk is weggenomen.

Voor de twee andere plekken met een loodwaarde van >390 mg/kg geldt dat één daarvan (meetpunt 1008) ver van speelweides etc. ligt en zich bevindt aan de rand van het water, zodat het niet waarschijnlijk is dat jonge kinderen daar lang achter elkaar zullen spelen.

Het derde meetpunt (meetpunt 1000) met een waarde van > 390 mg/kg ligt op enige afstand van het pierenbad; het is niet uit te sluiten dat mensen daar met kinderen in het gras gaan liggen.

Voor de 10 plekken met een loodwaarde van 100-390 mg/kg geldt dat deze allemaal op grotere afstand van kinderspeelplaatsen liggen, vaak in dichte bosjes tegen de rand van het park. In de praktijk: kinderen die verstoppertje spelen zullen er komen, maar het zijn geen aantrekkelijke of waarschijnlijke plekken waar kinderen langere tijd achter elkaar zullen spelen.

De SHO wees mij voorts op een meetpunt N/02 op pagina 23 van het IDDS-rapport, waar sterke loodverontreiniging in de toplaag aanwezig zou zijn. Dit punt ligt in het groenperkje naast de crèche van Kinderrijk en is buiten de conclusies van het IDDS gevallen omdat het op de concluderende kaart net buiten het park ligt. Uit het IDDS-rapport blijkt niet wanneer deze meting is uitgevoerd. Ik heb over dit punt aanvullende vragen gesteld aan het stadsdeel. Naar het stadsdeel mij mededeelde is hier in 2019 aanvullend onderzoek² gedaan, waarbij meer monsters zijn genomen van de bovengrond ter plaatse. Uit de resultaten van dat onderzoek blijkt dat loodwaarden in de bovenste 20 cm steeds minder zijn dan 100 mg/kg. De gemeten loodwaarden zijn volgens dit nieuwe onderzoek rond het niveau van de natuurlijke achtergrondwaarde.

Het stadsdeel heeft mij voorts laten weten dat het punt nabij het pierenbad waar een verhoogde loodwaarde is gevonden (meetpunt 1000) wordt meegenomen met het onderzoek waarbij nog eens de gehele toplaag ter plaatse van de recreatievelden wordt onderzocht.

Bevindingen ten aanzien van het gevaar

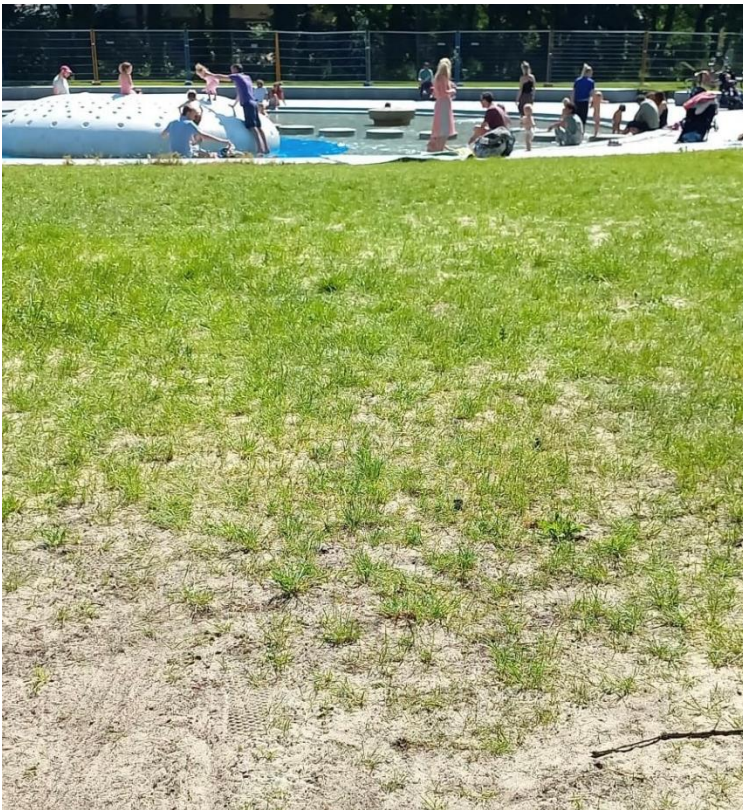
Wil lood gevaarlijk zijn voor kinderen, dan dienen kinderen het lood uit de grond via hun mond binnen te krijgen. Lood is zwaar, je ademt het niet in.

² Door Van der Helm Milieubeheer, rapport d.d. 20 november 2019. Uit dit rapport blijkt ook dat op één plek in het perk (dus niet op de speelplaats) in de diepere laag (0,50-1,50cm) wel loodwaarden > 370 mg/kg zijn aangetroffen.

Lood kan dus wel via de mond – oraal – binnenkomen. Naar ik heb begrepen³ neemt een binnenshuis spelend kind oraal 50-880 mg per dag aan huisstof op. Als een kind dus de hele dag buiten speelt op een plek waar > 100 mg lood in de grond zit, neemt dat kind – volgens deze redenering – oraal 50-880 mg stof met lood op. Professor De Boer berekent dat een kind dat een uur in loodhoudende grond speelt ca. 5 microgram lood binnen krijgt. Dat is volgens de geldende normen (veel) te veel en daarmee gevaarlijk.

Vervolgvrage

De vraag is echter hoe groot het risico is dat een spelend kind de hele dag of zelfs een uur zit te spelen op dezelfde plek in het park, waar het lood is aangetroffen. Deze plekken met lood zijn, zoals in het voorgaande beschreven, meest moeilijk toegankelijk. Dat geldt niet voor meetpunt 1000 (in de buurt van het pierenbad), dat goed toegankelijk is voor kinderen. Deze plek ligt op een grasveld, hoewel er zand tussen het gras door komt. De kans dat een kind daar een uur speelt, is daarmee groter dan voor de overige moeilijker toegankelijke plekken in het park met een loodwaarde van 100-390 mg/kg. Echter, de kans dat een kind

een aaneengesloten uur met de handen in het zanderige gras wroet is niet zo groot.

Overigens is deze locatie meegenomen bij het groot onderhoud dat recent, in de zomer/najaar van 2022 heeft plaatsgevonden aan het grasveld rond het bad, met het doel om de grasmat te verbeteren en te verdichten. Lood dat in de toplaag zit, zit niet in het gras. Met deze verbeteringen wordt het risico dus verkleind.

³ Van Prof. Dr. De Boer, die mij verwees naar Sugeng et al (2017), Environ Res 158.

Bevindingen ten aanzien van het risico

In grote lijnen geldt dat het risico dat een kind langdurig speelt op plekken in het Oosterpark waar gevaarlijk veel lood in de grond zit niet bijzonder groot is. Ik acht het voorts van belang dat het Oosterpark daarin bovendien niet gevaarlijker is dan andere stadsparken in Amsterdam. Lood in de bodem komt in Amsterdam wijdverspreid voor. Om die reden heeft de gemeente reeds een bijzondere aanpak voor lood in de bodem, met speciale aandacht voor speeltuinen, parken, moestuinen en eigen tuinen.

De gemeente voert momenteel een inventarisatie uit in de parken (inclusief het Oosterpark) om te bekijken of de loodwaarden structureel te hoog zijn en of de parken veilig gebruikt kunnen worden. In de reeds onderzochte parken zijn in de toplaag loodwaarden aangetroffen, vergelijkbaar met die in het Oosterpark. De conclusie van de GGD daarover is dat er weliswaar op enkele monsterplekken hogere concentraties lood zijn aangetroffen, maar dat het niet aannemelijk is dat kinderen precies daar verblijven gedurende de volledige tijd die zij in het park doorbrengen. Daarom acht de GGD de gemiddelde concentratie een betere waarde om de risico's voor kinderen mee te bepalen⁴. De conclusie van de GGD is dan ook op basis van de nu bekende metingen in de onderzochte parken dat kinderen in die parken veilig kunnen spelen zonder significant risico op gezondheidsschade.

Datzelfde geldt voor het Oosterpark. Op meerdere plekken in het park is een gevaarlijke (>100 mg/kg) loodwaarde in de toplaag aangetroffen, maar het risico dat een kind langdurig op zo'n plek speelt op zo'n manier dat er grond op handen/nagels komt, waardoor oraal een gevaarlijke hoeveelheid lood binnen kan komen, is aanzienlijk kleiner. En daarmee in mijn ogen een aanvaardbaar risico.

Ik beveel wel aan om bij meetpunt 1000 in het Oosterpark, dat in de buurt van het pierenbad ligt, te bekijken of de aanwezige grasmat toereikend is om het lood in de grond te houden en niet makkelijk tussen de nagels van spelende kinderen kan komen⁵.

⁴ Mogelijk heeft de bezwaarschriftencommissie die heeft geadviseerd om het bezwaar van de SHO niet ontvankelijk te verklaren om die reden ook alleen naar de gemiddelde waarde in het Oosterpark verwezen

⁵ Ik heb kort geleden gezien dat delen van het Oosterpark zijn afgezet voor werkzaamheden, mogelijk is men daar al mee bezig.

Ten overvloede

Amsterdam gaat er van uit dat lood in de bodem wijd verbreid voorkomt. De gemeente is daarom bezig met verschillende maatregelen om zoveel als mogelijk is te voorkomen dat (jonge) kinderen met dat lood in aanraking komen.

Wat is er al bereikt en waar is Amsterdam nu mee bezig? ⁶

- Onderzoek en maatregelen plaatsen waar kinderen buiten spelen
- Normen voor lood in bodem aangescherpt
- Verbeteren communicatie
- Uitvoeren tuinenprogramma 'Lood in de bodem-check'
- Subsidieregeling voor saneren tuin
- Inventarisatie moestuinen
- Inventarisatie stadsparken
- Kindlocaties zijn vrij van loden waterleidingen

Ten aanzien van het derde punt 'verbeteren communicatie' in bovenstaand rijtje valt op dat ouders van jonge kinderen zou worden geadviseerd om extra te letten op (normale) hygiëne: handen wassen, vieze schoenen uit, stofzuigen/dweilen.⁷

Ik vraag mij af of deze waarschuwing voldoende door de gemeente wordt uitgedragen (en dus bekend is bij de ouders van jonge kinderen).

De GGD verstrekt informatie aan ouders door middel van de Groeigids, een gratis app. Deze Groeigids geeft wel informatie over loden waterleidingen en wat daaraan te doen, maar noemt lood in de grond **niet**. De vraag rijst: waarom niet. Naar mijn mening zouden alle ouders van jonge kinderen gewezen moeten worden op het feit dat op veel openbare plekken in Amsterdam hoge concentraties lood in de grond kunnen voorkomen en dat het dus aan te bevelen is om kinderen alleen te laten graven in officiële zandbakken, niet in de natuur, en regelmatig handen te wassen en nagels kort te houden. Het verbaast mij dat de Groeigids dit niet vermeldt.

⁶ Bron: presentatie GGD

⁷ Bron: presentatie GGD

Wel is er – voor wie het zoekt – wat informatie op de site van de GGD te vinden. Maar de FAQ's op deze website vermelden 'De gemeente Amsterdam informeert ouders van jonge kinderen daarom uit voorzorg.' Dat lijkt dus een feitelijk onjuiste melding op de website van de GGD, want waar is die informatie over lood in de grond te vinden?

Ik beveel u daarom aan om (opnieuw) aandacht te besteden aan de voorlichting aan ouders met (jonge) kinderen over het algemeen in Amsterdam aanwezige lood in de bodem en aan de te nemen voorzorgsmaatregelen om te voorkomen dat kinderen daardoor oraal lood binnenkrijgen bij het buitenspelen.

De voorlichting over lood in de Amsterdamse grond op de relevante sites van de gemeente dient te worden aangevuld. Zo geeft Amsterdam.nl op de zoekterm lood wel informatie over een loodcheck in de eigen tuin, maar is een kaart met informatie over lood in de openbare ruimte niet eenvoudig te vinden. Voorts dient gekeken te worden of andere locaties en instanties kunnen worden benut voor meer voorlichting, zoals bijvoorbeeld Ouder Kind Teams, Buurthuizen etc.

Met vriendelijke groet,

Anne Martien van der Does

Kinderombudsman en plv Ombudsman Metropoolregio Amsterdam